

АСИМ ПЕЦО

## ВУК КАРАЦИЋ — РЕФОРМАТОР НАШЕГА КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА\*

Народи Југославије, а заједно са њима и народи српскохрватског језичког подручја, дочекали су деветнаести вијек не само разједињени него их је већина била под туђинском влашћу. На жалост, такво стање је сезало много вјекова уназад, а захватило је и прве деценије овога вијека. Све то, сасвим разумљиво, оставило је видних трагова у cjелокупном животу, посебно у култури наших народа. Не треба заборавити да се управо на нашем језичком простору, као мало гдје другдје, налазила граница између различитих свјетова, различитих религија, различитих култура. Те разлике су се током низа вјекова множиле и усложњавале. И на свим пољима људске дјелатности. Ако се овоме дода и чињеница да се највећи дио наше домовине, први пут у својој историји (управо да су се наши народи први пут у својој балканској историји) тек крајем друге деценије овога вијека (1918) нашао у границама једне државе и да су тада, први пут, избрисане границе између истојезичника, између браће по поријеклу и језику. Наравно, оно што се вјековима таложило, и што је водило диобама, није се могло избрисати државотворним декретом и прокламацијом. Посљедице дуготрајне расцјепканости, вјековних бура и олуја које су тињале овим балканским просторима, оставиле су видне трагове у нашој историји, па и ожиљке на нашој психи.

Оно што вриједи за наше међудруштвене односе, за наш културни живот, вриједи и за наш језик, српскохрватски/хрватскосрпски језик, којим говори већи дио становништва СФР Југославије и који је матерњи језик четирију југословенских народа. Истина, у овој области наше науке још у прошлом вијеку јавиле су се тежње да се отклањају талози прошлости и да се крене ка заједничком језичком изразу. Ти подухвати, чији су носιοци били културни и научни посленици из различитих крајева наше земље, уродили су плодом. И овдје у нашим околностима, наука је предњачила политичким подухватима.

Међу најистакнутијим посленицима у овим подухватима у прошлом вијеку, а свакако и најзаслужнији за све то, био је Вук Стефановић Караџић.

\* Ријеч на свечаној сједници Академије наука и умјетности посвећеној 200-годишњици рођења Вука Стеф. Караџића (Сарајево, 25. фебруара 1987. године).

Вук се појавио у времену када су на нашем језичком простору почеле битке за национално и социјално ослобођење. Те битке су се прво огласиле у његовој ужој домовини, у Србији, а биле су претходнице свих каснијих битака на тлу наше домовине. У тим првим биткама, које су навјешћивале ново доба у историји наших народа, активни учесник био је и Вук Караџић.

Поријеклом са херцеговачких говорних простора, духовно чедо првога српског устанка, школован у свим тадашњим нашим школама, посебно у школи народнога духа, Вук је у себи обједињавао и револуционарност и упорност. По природи знатижељан и проницљив он је у данима када се његов народ борио за основна људска права, за слободу и демократију, дошао до многих спознаја које ће му бити корисне у даљем животу и раду. За то ће бити довољан и само један примјер. 1813, последице различитих послова које обавља у устанку, и последице устанка, Вук се упутио у »царстјушчи град Беч«, и не само да учи »немецки« него и да се бави књижевним пословима. Одвећ смјела идеја, нема шта, макар и за оне прилике. Али, то је Вук.

По доласку у Беч, крајем 1813, он отпочиње свој списатељски посао једним освртом на устаничке дане у Србији. Вук, како сам каже, пише »малу књижице... као писмо Кара-Ђорђију Петровићу« у коме износи своје виђење тих судбоносних дана српског народа. Мада се овај Вуков првјенац изгубио (неки мисле да је био и штампан, Љ. Стојановић: Живот и рад Вука Стеф. Караџића, Београд 1924, 15), он је отворио сељачету из Тршића велика врата и славистике и науке. Наиме, како Вук прича, тај његов рукопис дошао је у руке тадашњем цензору словенских књига у Бечу, ученом Словенцу, Јернеју Копитару. Када је Копитар прочитао рукопис и када се увјерио да пред собом има текст са необичним језиком за ондашњу писану ријеч код Срба, он се упутио у Вуков стан да упозна аутора тога текста. Тај догађај има непроцјениви значај и за сербокroatистику и за славистику. Тада су се, у бечком предграђу, сусрела два неуморна посленика који су брзо нашли заједнички језик за многе будуће подухвате чији ће плодови чинити епоху у овој научној области. Тада су се сусрела два човјека од којих је један био пун знања и идеја, а други пун револуционарне снаге и смјелости и народног духа.

Копитар је дошао у Беч 1808, пет година прије Вука. По своме знању засјењивао је околину, и у Бечу. Из своје уже домовине, Словеније, он је понио у Беч широко знање. Већ је имао написану граматику словеначког језика, а завршио је многе школе у домовима ондашње словеначке културне елите. Копитар је био свјестан своје вриједности. Желио је да то искористи на добробит и свога, словеначког народа, а и других словенских народа. Захваљујући своме полиглотству (познавао је не само класичне, грчки и латински, него и живе европске језике: њемачки, талијански, француски, енглески, а био је упућен и у граматике словенских језика), он лако постаје цензор словенских књига. Тај посао му је отварао књиге многих словенских списатеља онога времена. Ту је могао да се, и добро, упозна са приликама које су владале на нашем језичком тлу, по-

себно у Војводини. А ту су владала »правила бабе Смиљане«. Сваки писац је имао своја правила, којих се ни сам није придржавао, ни у једноме тексту. Ту се код Копитара јавља идеја да потражи »новога Ћирила«, човјека који би ту увео мало реда. Отуда његово одушевљење за Доситеја и његов језик, отуда његове наде у Саву Мркаља чије *Сало дебелогa јера* нуди скоро вуковску азбуку и гдје на само 18 страница има много више језичке филозофије него у неким дебелим граматикама. Али ни ту нису задовољене Копитареве наде. Јесте, Мркаљ је био на вуковским стазама, пун револуционарних идеја за чишћење нашега писма и правописа, али не и Вукове упорности. Противничке снаге, окупљене око митрополита Стевана Стратимировића, биле су одвећ јаке. Оне су уништиле свога даровитог језичког филозофа, отјерале га у лудницу гдје је завршио 1833. године. И Мркаљ је, као касније и Вук, полазио од Аделунгове максиме: *пиши као што говориш*, отуда и код њега фонолошки принцип у реформисању ћирилице. Значи, Копитар је и даље морао да тражи и чека некога ко ће смјелим потезима очистити нашу »аугијеву шталу« и обезбиједити народном језику мјесто у литератури. Другачије речено, Копитар је чекао Вука. Као да је био сигуран да ће се он једнога дана и појавити. Зато није чудо што се он, прочитавши Вуков рукопис о пропасти првога српског устанка, упутио са тим папирима у Вуково пребивалиште. Желио је да упозна човјека који пише српски другачије од других њему познатих људи са словенскога југа, желио је да упозна тог »граматичког генија«, какс ће касније назвати Вука. И овдје се није преварио. Копитар је нашао у Вуку дуготраженог Ћирила, човјека који је био кадар да се ухвати у коштац са свим мрачним силама онога времена како би реформисао и језик, и писмо и правопис у својој домовини, на начин сличан ономе као што су урадила солунска браћа скоро хиљаду година раније. Од тога сусрета, а то је било у децембру 1813, па до Копитареве смрти, 11. 8. 1844, ова два сина наших народа нису престајали да сарађују, на радост и њих самих и наше науке.

Копитар је нашао у Вуку генијалног човјека из народа који је лако схватао његове идеје и био кадар да их оствари — од Писменице преко народних умотворина до рјечника и темељних критика језика ондашњих писаца, ријечју, човјека способног да реформише правопис и писмо и да народном језику да обиљежја књижевног језика. Вук је, опет, нашао у Копитару искреног и оданог пријатеља чији су му савјети и стручна помоћ, нарочито у првом периоду рада, били неопходни. Уз то, тамо гдје није могло да сеже Вуково знање, Копитару су била широм отворена врата. Копитарева ријеч често је претходила Вуковим подухватима и отвара-ла капије многих храмова науке и умјетности, од Веча преко Петрограда/Лењинграда и Москве до Лајпцига и Берлина. Истина је, и несумњива, да није било Јернеја Копитара и његових снова о једној великој аустрословенској заједници у којој ће сваки дијалекат имати ранг књижевног језика и гдје ће писана ријеч одражавати савремено стање тих дијалеката, а што је он жарко желио да оствари за свога живота, не би било ни Вука, или, прецизније, да није било Копитара, не бисмо имали онаквог

Вука каквог га ми познајемо. Истина је и то да није било Вука, не би ни Копитар био тако познат ни у сербокroatистици ни у славистици. Копитар је »открио« Вука, Вук је овјековјечио Копитарево име, уз своје, у славистици. Тога су били свјесни настављачи Вуковог дјела који су уз Вукове посмртне остатке жељели да пренесу и Копитареве кости у Београду. Десило се оно што је било и природно — Вук је пренесен у Београд, Копитар у његову родну Словенију.

Вук је родоначелник многих наших хуманитарних наука — од филологије до етнологије. Свакако, његове заслуге највеће су у области нашега књижевног језика. Од њега, управо, и почиње историја нашега савременог књижевног језика. Јесте, наша писана ријеч има своје зачетке у далекој прошлости. Ти зачеци, безмало, граниче се постћириловским временима. Али је истина и то да судбине те ријечи није била иста у свим крајевима наше језичке области. У једним крајевима његовала се писана ријеч која је пратила живи народни говор; у другим, пак, крајевима писана ријеч је трпјела јаке утицаје са стране и била више окренута прошлости и прожета традицијом. Све ово добро је знао Јернеј Копитар. И зато је он намијенио том будућем реформатору нашега језика велике задатке. Сигурно је да Вук, те децембарске ноћи 1813, није био ни свјестан тежине задатка који пред њега ставља цензор словенских књига у Бечу, али је чињеница да се он одлично сналазио при рјешавању тих задатака. Вук на почетку своје реформаторске дјелатности одлучује да »тумари главом кроз трње« само да изиђе на другу страну. Макар на том путу и крвав постао.

Језички образац који је нудила наша ријеч писана ћирилицом почетком прошлога вијека почивао је на славеносербском граматичком систему, ако се о неком систему ту може и говорити. То је језик којим је почео да пише Захарије Орфелин у коме се преплићу особине рускословенског и језика војвођанске грађанске класе 18. вијека. Писмо је било оптерећено многим непотребним графичким знацима наслијеђеним из прошлости, када су ти знаци имали своју фонолошку вриједност. Ријечју, писана ријеч била је оптерећена — салом дебелога јера, како то назва Сава Мркаљ. Улазећи у реформу свега овога, у реформу и језика и писма, Вук је био слободан од многих терета које је наметала традиција. Поникао у крају гдје се говори херцеговачким дијалекатским типом, то јест гдје је говорна еволуција достигла спепен граматичког савршенства, и са незнатним оптерећењима које му је подарила школа и дотадашња писарска пракса, Вук се лако привикавао на измјене и спуштао своју писану ријеч на ниво говора простог народа, овчара и сељака. Он је пошао од начела: *пиши као што говориш, а читај као што је написано*. Тиме је желио да из писане ријечи одстрани све оно што је многом ондашњем читаоцу било нејасно. Уз то желио је да писана ријеч одсликава говорну ријеч. А од тих принципа се, по правилу, полази у свим језичким реформама. Разлике између ових двају видова људске ријечи — говорне и писане — настају у току времена када писана ријеч престаје да прати живу говорну ријеч. Пошто је Вук ударао темеље новом књижевном језику, језику чији ће гра-

матички систем почивати на граматички новотокавских говора, он је, као и сви други језички реформатори, полазио од тога класичног начела. А све оно што је Вук тражио у својој реформи, он је обилато потврђивао народним умотворинама које је неуморно прикупљао диљем наше земље. Тиме се вуковски језички образац поставља на потпуно нове основе и тако се одваја од свих образаца у нашој писаној ријечи онога времена. Истина, на овако формулисаном начелу не може се заснивати књижевно-језичка норма. И у језику мора да буде реда. Ни ту се не може свакоме допустити да буде нормирац и носилац језичког стандарда. Тога ће убрзо постати свјестан и Вук. И он, што би се данас рекло, у ходу, у току реформисања језика и правописа, мијења то своје начело па умјесто: *пиши као што говориш, читај као што је написано*, истиче начело: *пиши као што народ говори*. Тиме се писана ријеч спушта на њену основну говорну подлогу, добија општенародни карактер. Наравно, ни ту се није могло стати. Чињеница је да ни народне говоре не карактерише хомогеност која би била гаранција за јединствени језички стандард. Вук и до те спознаје долази ускоро. И, опет у ходу, истиче ново начело, начело: *опћените правилности* које ће бити одраз онаквог језичког обрасца на коме може да почива језички стандард који ће бити прихватљив и за вишенационалне припаднике тога језика. Другачије речено, то је начело на коме се и могла зидати будућа зграда нашега књижевног језика, језика који је матерњи не само Срба и Хрвата, што би се могло закључити на основу његовог званичног имена, него још и Црногораца и Муслимана.

Све ово показује колико је било потешкоћа да се од онога првога начела стигне до општеприхватљивих принципа. Вриједно је истаћи да Вук није био догматичар. Он се сâм кориговао, ако су за то постојали оправдани разлози. Како се више упознавао са нашим народним говорима, тако су се мијењали и његови погледи на неке детаље из језичке реформе. Од појединца, као носиоца нормe, он иде у народ, мислећи да је ту све како он жели, да би стигао до нивоа на коме може да се заснива норма једнога разуђеног књижевног језика, до опћените правилности.

Све ове фазе у Вуковој реформи могу се пратити у његовим дјелима. Од Писменице, из 1814, до Рјечника, из 1818, Вук је превалио огроман пут: од колебања и несигурности, кад се, на извјестан начин плаћа дуг и традицији, до чврстог става и јасних погледа на будућу језичку норму. Ако се у пјесмама и могла толерисати несигурност, ако су и прве полемике биле на климавим језичким ногама, рјечник је изискивао јасан став и у погледу графиције, и у погледу ортографије, и у погледу језичког обрасца. Ријешити све ово није било лако. Поред Копитара Вук је тражио савјете и од других. Одлуке из тога периода су познате: усваја се фонетски правопис: колико гласова, толико слова, тј. колико фонема, толико графема. Ту се напуштају, и потпуно, сви непотребни писани знаци из наше ћирилице; ту се, затим, стварају нови писани знаци за оне фонеме које до тада нису имале одговарајуће графеме у нашој ћирилици (то су љ, њ, ђ, љ, џ, ј), ту се напушта употреба фонеме х у писаној ријечи — јер је, по тадашњем Вуковом познавању наших народних говора, не нала-

зимо у народу. Овим је Вукова реформа постављена на сигурне темеље, али још није била завршена. А завршена ће бити онда када се у фонолошки систем враћа фонема *x* (то ће се десити 1836, у Пословицама које је објавио у Његошевој штампарији у Цетињу) и када се напуштају јотовани пловиви *t* и *d* у примјерима типа *дјевојка* и *тјерати* (1839). Тиме Вук својој писаној ријечи даје општесрпскохрватски карактер, укључује у свој језички стандард особине које нису својствене говору његовог завичаја, па ни шире, али јесу присутне у неким другим нашим народним говорима. Без сумње, стање које је било карактеристично и за неке говоре Босне и Херцеговине имало је значајног удјела у овим Вуковим одлукама. Познато је, наиме, да наши Муслимани, по правилу, чувају фонему *x* у свом консонантизму. Знају се и разлози за то. Познато је, уз то, да у говору неких босанских градова имамо очуване скупине *тје*, *дје* у примјерима типа *тјерати*, *дјевојка*. Обје ове фонетске особине налазимо и у неким говорима Босне и Херцеговине, што је за Вука било од изузетног значаја — проширивао се ареал говора који улазе у основицу књижевног језика.

Овим се, *de facto*, завршава Вукова реформа језика и правописа. Књижевни језик, заснован на принципу опћените правилности, добија наддијалекатски карактер и почива на широкој основици народних говора. Вуков језички образац сада добија обиљежје стандардизованог језика намијењеног свима онима којима је наш језик матерњи. Овим се, другачије казано, широм отварају врата Вуковог реформисаног књижевног језика за читаво српскохрватско језичко подручје. Овим се, у исто вријеме, утиру стазе које ће водити ка бечком књижевном договору и 1850.

Вук је у својој реформи полазио од ијекавског изговора, као могућег заједничког књижевног изговора, иако је често истицао да су му и други изговори мили и драги. Било је подоста приговора на овакав Вуков став. Било је и различитих аргумената које је он износио у одбрану своје ијекавштине: од чињенице да је то изговор његовог родног краја преко факта да су многе народне умотворине, које је он забиљежио, на томе нарјечју до указивања да то нарјечје може бити заједничко са »браћом римскога закона«. А, истини за вољу, у Вуково вријеме ијекавски се говорило дубоко у Србији, све до Рудника и Крагујевца. Овај изговор, као заједнички, прихваћен је и на бечком књижевном договору. Вук је тада написао и правило за ијекавско нарјечје. Али, животне стазе, и језичка пракса, нису, овдје, ишле стазама које су им одредили граматичари. Екавски изговор, као изговор житеља већег дијела Србије, још у Вуково вријеме се у Србији усталио као књижевни.

Вуков ијекавизам, онакав каквог нам га је он оставио, почива на говору ондашњег Тршића и Дробњака, колијевке Вукових предака.

Новија испитивања су показала да, и иначе, у Вуковој писаној ријечи има подоста особина које су ближе говору постојбине његових предака него било коме говору данашње Херцеговине. И овдје схватљиво, чак и ако се занемари временска дистанца. Ни у вријеме када су Вукови трци напуштали стари завичај (Дробњаке и друге крајеве старе Херцеговине) и када су се упутили према Подрињу (а то је било у првој половини

18. вијека) није сва Херцеговина имала идентичан говор. Разлике су морале постојати, као што постоје и данас између двају сусједних села, а у границама истога говорног типа.

Вриједно је овдје истаћи и чињеницу да Вук није имао прилике да својом ногом ступи на тло данашње СР Босне и Херцеговине. И поред јаких жеља да на терену много штошта провјери, он се морао задовољавати оним што су му други причали о овим крајевима и њиховим житељима. Јесте, он је имао доста пријатеља из ових крајева. Међу њима се налазе и врсни пјевачи и приповједачи, али, то није оно што тражи испитивач Вуковог интересовања. Отуда и неке његове недоумице и колебања око судбине фонеме *x*, око судбине секвенци *тје*, *дје*, па и код неких турцизама. Али, то се мора и посебно истаћи, Вук је имао јасну слику о томе ко су наши Муслимани. Рекао бих, чак, да је та слика била исправнија него што је то било код многих других послјије Вука, па и у наше вријеме. То су »наша браћа турскога закона« којима је, као и »нашој браћи римскога« и »грчкога закона« матерњи језик био и остао овај наш, који Вук назива српским, а који ми именујемо *сх/хс*. У Писмима о српском језику и правопису, из 1845, читамо и ове Вукове мисли: »Кад сам казао, гдје се Српски говори најгоре (... у свему народу нашему нигдје /се/ не говори Српски тако ружно и покварено, као у Сријему, у Бачкој и у Банату...) свака ме може запитати: А гдје се говори најбоље? Ево и на то одговора. Српски се говори најчистије и најправилније у Херцеговини и у Босни. Истина да онамо по варошима и по градовима има много Турскијех ријечи, али би се готово могло рећи, да у осталоме она браћа чаша закона Турскога говоре љепше Српски од сељака и Грчкога и Римскога закона« (Скупљени грам. и пол. списи, III, стр. 180, испод текста).

Вук, дакле, говори о »браћи« трију закона који говоре једним језиком. Он тај језик назива српским не само зато што је то његов матерњи језик него и зато што је он, а ту није био усамљен, сматрао да су сви штокавци Срби, а да су чакавци Хрвати. За кајкавце је мислио да су Словенци осим оних из »Краљевине Хрватске« који су већ навикли на хрватско име. Наравно, овакви погледи на повезаност народа и дијалеката нису почивали на сигурним доказима. Али, ту Вука не треба кривити. То је било гледиште и Јернеја Копитара. Истини за вољу, сличан став налазимо и код Јурја Крижанића у 17. вијеку. Пошто илирци нису могли прихватити овакво гледање на односе дијалеката и народа, Вук предлаже да се дијелимо »по закону или вјери« зашто нам се »иностраници« могу и смијати »али шта ћемо, закључује Вук, кад смо несрећни људи те се друкчије не може« (Скупљени грам. и полем. списи, III, 467—468).

Нама су данас ови међудијалекатски односи много јаснији него што је то било јасно Вуку и његовим савременицима. Мора се признати да су управо вуковци много допринијели разјашњавању ових питања. У првоме реду Ђура Даничић. Нама је данас јасно да штокавским дијалектом говоре не само Срби и Хрвати него још и Црногорци и Муслимани и да сви они чине српскохрватску језичку заједницу, да се служе једним језиком

као својим матерњим и да, као равноправни чланови те заједнице, активно учествују у процесу језичког нормирања и језичког обогаћивања.

Вук се дуго времена налазио сам на попришту битака за народни језик у књижевности и за фонетски правопис. Он је, управо, сам извојевао све те битке: дао је нашем књижевном језику народну основицу али наддијалекатски карактер. Створен је, наиме, језички образац који се, узет у цјелини, нигдје у народу не говори, али који с друге стране, не садржи у својој норми ниједну особину која не би била, у исто вријеме, и особина неког народног говора. На тим основама је заснован наш језички стандард, на тим основама он почива и данас.

До 1847. Вук је сам својим неуморним радом потврђивао и писаном ријечју исправност својих реформаторских подухвата. Те, 1847, пристиже читаво јато младих и полетних вуковаца. Те године Ђ. Даничић објављује своју изванредну расправу: *Рат за српски језик и правопис*, те године излазе Бранкове *Песме*, те године излази Његошев *Горски вијенац*, дакле, дјела изузетне литерарне вриједности. Те године, на крају, Вук објављује и свој превод *Новога зајвета*. Бољих потврда за исправност Вукових погледа на језик и правопис није могуће ни пожељети. Овим су ућуткани сви Вукови противници, а Вукова реформа нашега књижевног језика и правописа доживљава истинску побједу.

Вукови реформаторски подухвати нису били усмјерени само ка његовој ужој домовини, Србији. Он је, од првих дана борбе за народни језик и нови правопис у књижевности, имао на уму наше цијело језичко подручје. А када се прихвата начело опћените правилности, када његова ријеч добија обиљежја наддијалекатског карактера, пут ка томе циљу је био одвећ јасан. Наравно, све ово је било нужно чинити ако се жељело ићи ка заједничком језику свих оних којима је наш језик матерњи. Не треба заборавити да је у свим нашим језичким областима већ постојала некаква писменост, постојале су и некакве писарске навике. Није било лако све то отклонити и прихватити нешто што је, можда, одговарало говорној ситуацији дате говорне зоне, али не и постојеће писарске праксе.

Без икакве сумње најтежи проблеми су били у Хрватској. Јасно је и зашто је то тако. На тлу Хрватске постојала је дуговјековна писана традиција. Писало се на свим основним нашим дијалектима. Постојала је богата књижевна традиција и богата културна баштина. Уз то, ту је латиница постала скоро једино писмо. И не од јуче. Ово шаренило, свакако, и на плану дијалеката поготово шаренило у правописној пракси, били су видна кочница у културном препороду хрватског народа. Морало се и ту ићи у корјените реформе. Тај посао су отпочели Људевит Гај и илирци. И управо у оно вријеме када је Вук почео да своди своје реформаторске подухвате и да завршава своју језичко-правописну зграду будућег нашег књижевног језика. Истина, илирски покрет је имао знатно веће жеље. Ишло се ка »окупљању« хрватских и осталих јужнословенских земаља у једну културну цјелину, на основи заједничкога књижевног језика и националне свијести (илирска народност)«. За нас је овдје од значаја одлука да се прихвати штокавско нарјечје као књижевно. Остала два на-

рјечја, чакавско и кајкавско, остају ван граница књижевног израза. У Гајевој Даници из 1835. већ налазимо и штокавско нарјечје и нови правопис. Тај је, истина, сматрао да у заједнички књижевни језик треба да уђе све оно што је лијепо у свим нарјечјима замишљене Илирије, то јест заједнице свих Јужних Словена. Овакве жеље, нама је то данас одвећ јасно, нису имале реалне основе. Тоба је био свјестан и Вук. Он је ишао ка ономе што је било реално и што се заснивало на несумњивим чињеницама. Али, ако све жеље илираца нису биле остварљиве, био је остварљив договор о заједничком језику, макар и само Срба и Хрвата. Тај договор је одржан 28. октобра... 1850. у Бечу. И ту Вук добија велика признања. Значај овога бечког договора је и у томе што је то први пут у историји наших народа да се окупе представници нашега језика из различитих крајева и да траже рјешења за актуелне проблеме из области писмености и културе. Ма каква да је била судбина одлука донесених на овоме договору, он чини посебан датум у историји и нашега језика и наше културе. Многи разговори, који су се о језичким питањима водили и касније, нису могли да занемаре закључке који су донесени првих прољетњих дана 1850. у Бечу. Јачина њихових доказа, и ауторитети њихових потписника, нису се могли занемаривати.

Вук није дочекао да се његов правопис прихвати, као званични, ни у једној нашој истојезичној средини. У његовој ужој домовини то ће се десити 4 године послје Вукове смрти, 12. 3. 1868. У Хрватској се Вуков правопис коначно усваја крајем вијека. 1892. појављује се правопис Ивана Броза заснован на вуковским принципима, а 1899. појављује се Маретићева граматика заснована на грађи из Вукових дјела. Истина, у Хрватској је, углавном, у употреби друго наше писмо — латиница. Мада је и то писмо доживјело знатне измјене, ту до данас није остварен принцип колико гласова толико и словних знакова. Ту имају неколике фонеме које се у писму исказују диграмима, двојним словним знацима: *lj*, *nj*, *dž*. Истина, за научне сврхе од Даничића имамо и за те фонеме посебне графеме: *л'*, *н'*, *џ'*.

У Босни и Херцеговини су од раније владале посебне прилике. С обзиром на вишенационалност становништва ових наших области, било је и различитих правописних традиција, па и писама. Уз оба наша данашња писма, ћирилицу и латиницу, у употреби је, код Муслимана, била и арабица, арапско писмо. Свему овоме знатно је кумовала посљедњих деценија прошлога вијека, и туђинска власт којој је било у интересу да јазови који су одвајали истојезичне чланове ових наших крајева буду што дубљи и што трајнији. Па, ипак, и ту се кретало напријед. Од 1866. Босански вјесник прихвата Вуков правопис. А 1883. комисија, састављена од представника свих трију наших народа, и Срба, и Хрвата, и Муслимана, доноси скоро једногласно, одлуку да се усвоји Вуков правопис као једино службени у Босни и Херцеговини. Додајмо уз ово да ће од 1907, у Босни и Херцеговини наш језик имати, службено, двочлано име *српскохрватски*, што ће, уз извјесна колебања, остати до данас.

Када данас, поводом двјестогодишњице рођења Вука Караџића, погледамо све оно што је он урадио, не можемо а да се не запитамо: Како је

све то постигао? Не треба заборавити да су га цијелога живота пратиле мука и биједа. Лошега здравља, од ране младости хром и са штулом у руци, скоро цијелога живота без материјалних средстава за безбрижан живот и рад, више дужан него што није, цијелога живота без сталног пребивалишта — као подстанар у Бечу је промијенио више од 50 станова —, у својој ужој домовини више кућен и прогањан него хваљен и гостољубиво дочекиван, у породици више брига него родитељских радости — за живота је сахранио једанаесторо дјеце — па ипак, урадио је више него што данас ураде читави тимови стручњака. Да ништа друго није урадио него што је реформисао ћирилицу, очистио ту нашу »аугијеву шталу«, реформисао правопис и увео народни језик у књижевност, Вук је заслужио славу бесмртника, и у своме народу, и на српскохрватском језичком подручју, и у славистици. А урадио је знатно више. И за све нас.

Вук је, да тиме и завршим, отворио нову страницу у историји нашега језика и нашега језика и наше културе. Својим реформама он је наш народни говор уздигао на ниво књижевног језика и обезбиједио му одговарајуће мјесто међу осталим књижевним језицима и славистике и европеистике. Сакупљеним и објављеним народним умотворинама Вук је ученој Европи онога времена показао да и овдје живе цивилизовани народи и да оно што су они створили заслужује да се проучава. Све то, и знатно више од тога, урадио је овај граматички геније из Трпића.